

УДК 330.101.542
ББК 65.012.1я73
П 69

Колектив авторів:

Є. В. Прохорова (керівник колективу авторів), Л. А. Азьмук, П. Г. Баншиков,
Л. П. Батенко, О. В. Востряков, В. Б. Галушко, О. В. Галушко, В. М. Гордієнко,
О. М. Гребешкова, М. І. Дяченко, Н. М. Євдокимова, Н. В. Задорожна, І. В. Кубарева,
Ю. М. Лозовик, М. М. Марченко, Г. В. Махова, О. В. Мельник, О. Ф. Михайленко,
В. Ф. Оберемчук, І. М. Павленко, Т. І. Решетняк, **О. М. Щербатюк**

Рецензенти

А. П. Гречан, канд. екон. наук, проф.
(Інститут післядипломної освіти Київського національного
університету технологій та дизайну)
Н. М. Салатюк, канд. екон. наук, доц.
(Національний університет харчових технологій)

Гриф надано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
Лист №1/11-1602 від 06.02.12

Редакційна колегія факультету економіки та управління

Голова редакційної колегії А. П. Наливайко, д-р екон. наук, проф.

Відп. секретар редакційної колегії Н. М. Євдокимова, канд. екон. наук, доц.

Члени редакційної колегії: В. І. Кириленко, д-р екон. наук, проф.; В. В. Лаврененко,
канд. екон. наук, доц.; О. М. Мельник, д-р екон. наук, проф.; Т. Є. Пенкіна, канд. техн.
наук, доц.; Є. В. Прохорова, канд. екон. наук, доц.; В. М. Фещенко, д-р екон. наук, проф.;
С. М. Чистов, канд. екон. наук, доц.

П 69 **Практикум з мікроекономіки до підручника «Мікроеко-
номіка» за наук. ред. А. П. Наливайка / [Є. В. Прохорова
(кер. кол. авт), Л. А. Азьмук, П. Г. Баншиков та ін.]. — К. :
КНЕУ, 2013. — 522 [6] с.**
ISBN 978–966–483–677–4

Практикум створено до підручника «Мікроекономіка» за науковою редакцією доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України А. П. Наливайка. В ньому вміщено тести, задачі та ситуації до всіх розділів підручника. Завдання, подані у практикумі, апробовано під час практичних занять з курсу «Мікроекономіка» викладачами кафедри стратегії підприємств Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Практикум також містить змістовні схеми кожної теми, орієнтовні теми практичних занять, теми рефератів і доповідей, рекомендовані списки першоджерел для поглибленого вивчення окремих аспектів теми. Поряд із завданнями нормативного характеру запропоновано проблемні ситуації із практики діяльності вітчизняних і зарубіжних підприємств.

Адресований студентам вищих навчальних закладів економічних та управлінських спеціальностей, аспірантам, викладачам, а також усім, хто цікавиться сучасною економічною теорією.

УДК 330.101.542
ББК 65.012.1я73

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

© Є. В. Прохорова, Л. А. Азьмук,
П. Г. Баншиков, 2013
© КНЕУ, 2013

ISBN 978–966–483–677–4

Змістовна схема теми і план практичного заняття	147
Тести	149
Приклади розв'язання задач	156
Задачі	160
Ситуації	171
Завдання для підготовки рефератів, доповідей	176
Список рекомендованої літератури	177
Список джерел	178

Тема 9. Витрати виробництва	179
Змістовна схема теми і план практичного заняття	179
Тести	181
Приклади розв'язання задач	187
Задачі	193
Ситуації	201
Завдання для підготовки рефератів, доповідей	203
Список рекомендованої літератури	204
Список джерел	204

Розділ 4. РИНКИ ПРОДУКТУ 206

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції	206
Змістовна схема теми і план практичного заняття	206
Тести	208
Приклади розв'язання задач	214
Задачі	216
Ситуації	228
Завдання для підготовки рефератів, доповідей	233
Список рекомендованої літератури	234
Список джерел	234

Тема 11. Монопольний ринок	236
Змістовна схема теми і план практичного заняття	236
Тести	238
Приклади розв'язання задач	244
Задачі	251
Ситуації	262
Завдання для підготовки рефератів, доповідей	265
Список рекомендованої літератури	265
Список джерел	266

Тема 12. Олігополія	267
Змістовна схема теми і план практичного заняття	267
Тести	269
Приклади розв'язання задач	276
Задачі	289

теми доповідей, рефератів, організовувати заслуховування доповідей чи обговорення проблемних ситуацій.

Практикум написано та підготовлено до друку авторським колективом, до складу якого входять: доц., канд. екон. наук Є. В. Прохорова (передмова, теми 1, 3), доц., канд. екон. наук Л. А. Азьмук (тема 8, Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи), доц., канд. екон. наук П. Г. Банщиков (Методичні рекомендації щодо виконання комплексного індивідуального завдання № 1, Вказівки щодо використання системи «Університет 4.0» для перевірки знань студентів), доц., канд. екон. наук Л. П. Батенко, (тема 17), доц., канд. екон. наук О. В. Востряков (тема 15), ст. викл., канд. екон. наук В. Б. Галушко, асист. О. С. Галушко (тема 10), ст. викл. В. М. Гордієнко (розрахунково-аналітичне індивідуальне завдання № 2), доц., канд. екон. наук О. М. Гребешкова (тема 14, вступ до теми 4), ст. викл. М. І. Дяченко (тема 9), проф., канд. екон. наук Н. М. Євдокимова (Ідея планів практичних занять, Розрахунково-аналітичне індивідуальне завдання № 2), проф., канд. екон. наук Н. В. Задорожна (Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи), асист. І. В. Кубарева (тема 17), доц., канд. екон. наук Ю. М. Лозовик (тема 12), ст. викл. М. М. Марченко (тема 7), доц., канд. екон. наук Г. В. Махова (тема 4, тема 16, задачі 6.30—6.40), ст. викл. О. В. Мельник (тема 2), доц., канд. екон. наук О. Ф. Михайленко (Індивідуальне підсумкове практичне завдання № 3), доц., канд. екон. наук В. Ф. Оберемчук (тема 5), доц., канд. екон. наук І. М. Павленко (тема 6), доц., канд. екон. наук Т. І. Решетняк (тема 13), **канд. екон. наук О. М. Щербатюк (тема 11, Методичні рекомендації до виконання курсової роботи).**

Авторський колектив висловлює подяку всім членам кафедри стратегії підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», які багато років формували базу знань щодо організації та проведення практичних занять з курсу «Мікроекономіка». Особлива подяка — авторам підручника «Мікроекономіка» за науковою редакцією доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України А. П. Наливайка, видання якого вможливило підготовку практикуму, що пропонується Вашій увазі. Автори вдячні керівництву ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за сприяння виданню практикуму.

Автори будуть вдячні за будь-які зауваження і пропозиції щодо поліпшення змісту практикуму, які просимо надсилати за адресою: 03680, Київ, просп. Перемоги, 54/1, «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», к. 243, кафедра стратегії підприємств, або на електронну адресу: elena.prokhorova@spkneu.org

МОНОПОЛЬНИЙ РИНОК

Змістовна схема теми і план практичного заняття

Метою вивчення теми є формування знань щодо закономірностей функціонування монопольного ринку та особливостей поведінки і механізму прийняття рішень монополістом, що має на меті максимізацію прибутку.

При вивченні теми «Монопольний ринок» необхідним є розгляд низки питань, що перебувають у логічному зв'язку (рис. 11.1).

Для виконання завдань з цієї теми необхідно опрацювати матеріал теми 11 «Монопольний ринок» у підручнику [1]. Також можна самостійно здійснити самопідготовку і пройти тестування за допомогою інтеграційної системи «Університет 4.0», яка доступна в комп'ютерних класах Вашого факультету (для студентів КНЕУ).

На практичному занятті можна здати виконане завдання блоку 2 і отримати у викладача завдання блоку 3 розрахунково-аналітичного індивідуального завдання № 2 «Мікроекономічний аналіз ринкової політики підприємства». Також можна узгодити з викладачем вибір теми реферату.

План практичного заняття

1. Обговорення програмних питань з теми:
 - 1.1. Модель «чистої» монополії та її характеристики.
 - 1.2. Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах.
 - 1.3. Особливості функціонування реальних монополізованих ринків.
2. Виконання тестових завдань.
3. Розв'язання задач.
4. Дискусія за матеріалами ситуацій.
5. Заслуховування доповідей за рефератами за узгодженням з викладачем.

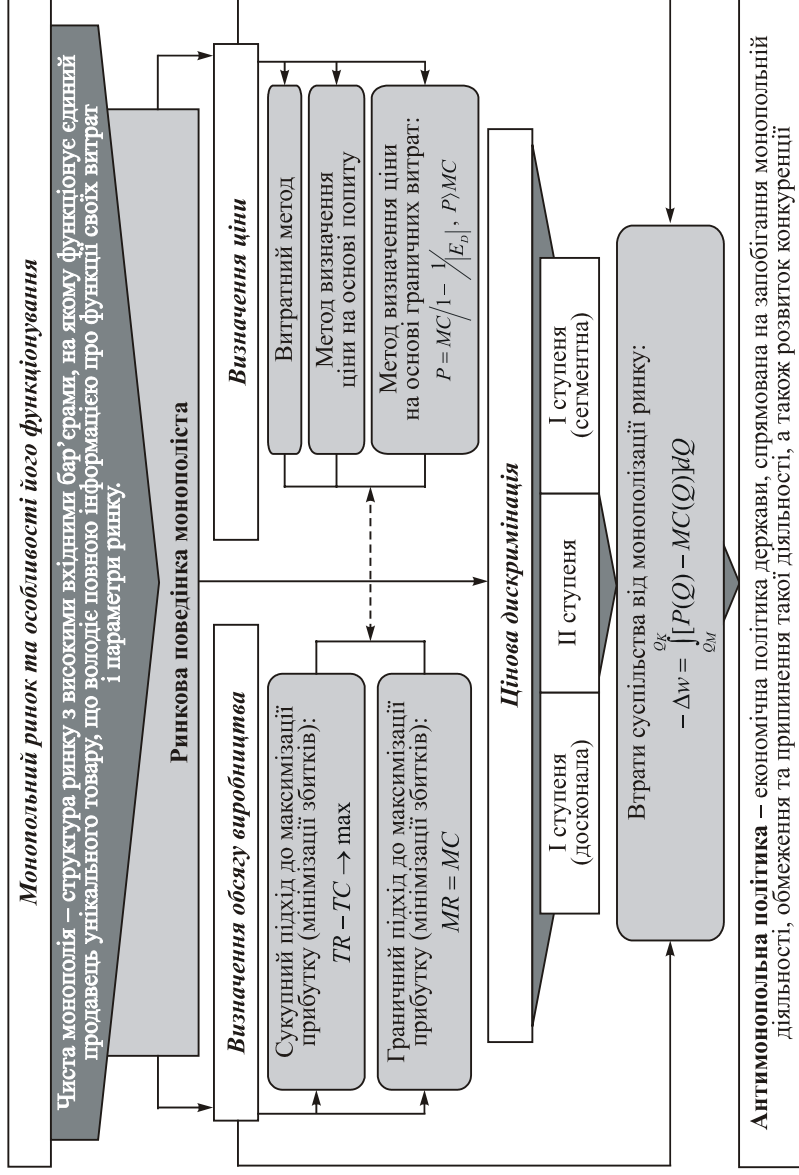

Рис. 11.1. Зміст теми «Монопольний ринок»

Опрацювавши завдання цієї теми, Ви набудете НАВИЧОК:

- ✓ діагностування рівня монопольної влади підприємства із застосуванням різних показників;
- ✓ обчислення розміру чистих втрат суспільства від монополізації ринку;
- ✓ визначення впливу антимонопольних заходів уряду на обсяги випуску, ціну та економічний прибуток монополіста,
- ✓ обґрунтування цінових і виробничих рішень монополіста за умов динамічного ринкового середовища (появи товарів — замінників, прогресивних технологій, зміни попиту, законодавчих актів тощо).

Організаційно-методичні поради викладачеві:

На опанування теми відводиться одне практичне заняття, на якому пропонується обговорення ключових програмних питань і проблемних ситуацій.

На початку заняття можливе проведення вхідного експрес-контролю знань студентів за допомогою тестових завдань.

На занятті рекомендується розгляд типових задач (11.1—11.4, 11.7—11.9, 11.13, 11.20, 11.21, 11.24). Рекомендується зосередитись на відпрацюванні навичок визначення ціни і обсягу виробництва, які максимізують прибуток монополіста, а також обчислення розміру чистих втрат суспільства від монополізації ринку.

Кілька задач доцільно дати для самостійного виконання як домашнє завдання.

Тести

11.1. Які з перелічених далі рис притаманні чистому монополісту:

- а) підприємство виготовляє унікальний продукт;
- б) підприємство володіє інформацією відносно функцій власних витрат і ринкових параметрів;
- в) підприємство виступає єдиним продавцем на ринку;
- г) усі відповіді вірні.

11.2. Чиста монополія має місце, коли на галузевому ринку:

- а) функціонує одне підприємство, яке застосовує найефективнішу технологію;
- б) існує один продавець продукту, який не має близьких замінників;

в) функціонує одне підприємство, пропозиція якого є абсолютно нееластичною;

г) існує один продавець, який встановлює максимально можливу ціну на продукцію.

11.3. На відміну від підприємства — досконалого конкурента, монополіст:

а) може встановлювати будь-яку ціну на продукцію;

б) може отримувати економічний прибуток у довгостроковому періоді;

в) має абсолютно нееластичну криву попиту;

г) максимізуючи прибуток, може випускати будь-який обсяг продукції та встановлювати на неї максимально можливу ціну.

11.4. Природна монополія відрізняється від простої тим, що:

а) забезпечує виробництво продукції з мінімальними витратами;

б) має економію від масштабу на всіх обсягах виробництва;

в) не породжує незворотних витрат і є вигідною для суспільства;

г) усі відповіді правильні.

11.5. У моделі чистої монополії:

а) крива попиту на продукцію підприємства збігається з кривою граничного виторгу;

б) крива пропозиції підприємства є вертикальною прямою;

в) крива валового виторгу змінює свій нахил мірою нарощування обсягів виробництва;

г) крива попиту на продукцію підприємства є горизонтальною прямою.

11.6. Монополіст, що максимізує прибуток, виробляє такий обсяг продукції, за якого попит:

а) абсолютно нееластичний;

б) нееластичний;

в) одиничної еластичності;

г) еластичний.

11.7. Зі зростанням обсягів виробництва валовий виторг монополіста:

а) зростає;

б) скорочується;

в) залишається незмінною;

г) може зростати або скорочуватися.

11.8. Мірою зростання обсягів виробництва граничний виторг монополіста:

- а) зростає повільніше, ніж ціна;
- б) скорочується повільніше, ніж ціна;
- в) скорочується швидше за ціну;
- г) залишається незмінним.

11.9. Якщо граничний виторг монополії дорівнює нулю, то:

- а) економічний прибуток підприємства є максимальним;
- б) сукупний виторг підприємства є максимальним;
- в) за даного обсягу виробництва попит на продукцію підприємства одиничної цінової еластичності;
- г) правильні відповіді б) і в).

11.10. Умовою максимізації прибутку монополіста відповідно до граничного підходу є виробництво такого обсягу продукції, за якого:

- а) різниця між валовим виторгом та загальними витратами є максимальною;
- б) ціна одиниці продукції є більшою за середні сукупні витрати;
- в) граничний виторг дорівнює граничним витратам;
- г) монополісна ціна дорівнює граничним витратам.

11.11. Якщо підприємство — монополіст виготовляє та продає такий обсяг продукції, за якого виконується умова рівності граничного виторгу та граничних витрат, то ціна одиниці продукції:

- а) завжди перевищуватиме середні загальні витрати;
- б) завжди буде нижчою за середні загальні витрати;
- в) завжди дорівнюватиме значенню середніх загальних витрат;
- г) може бути вищою, нижчою або рівною середнім загальним витратам.

11.12. Зниження ціни монополістом, що максимізує прибуток, може бути викликане:

- а) скороченням попиту на його продукцію;
- б) зростанням граничного виторгу;
- в) збільшенням обсягу виробництва;
- г) зростанням ціни товару — субституту.

11.13. Крива пропозиції монополії:

- а) являє собою ділянку кривої граничних витрат вище мінімуму середніх змінних витрат;

б) являє собою ділянку кривої граничних витрат вище мінімуму середніх сукупних витрат;

в) являє собою ділянку довгострокової кривої граничних витрат вище мінімуму середніх змінних витрат;

г) відсутня, монополія не має кривої пропозиції.

11.14. Оцінювання рівня монопольної влади підприємства здійснюється на основі:

а) індексу Лернера;

б) граничного виторгу підприємства;

в) коефіцієнта цінової еластичності ринкового попиту на продукцію;

г) коефіцієнта перехресної еластичності попиту на продукцію.

11.15. Джерелом монопольної влади підприємства може виступати:

а) зростаючий ефект масштабу;

б) наявність патентів і ліцензій;

в) монопольне володіння виробничими факторами;

г) усі відповіді правильні.

11.16. Перевищення ціни над граничними витратами монополіста за обсягу виробництва, що максимізує його прибуток, є показником:

а) величини економічного прибутку підприємства;

б) рівня ринкової влади підприємства;

в) величини виробничого надлишку підприємства;

г) розміру суспільних втрат від монополії.

11.17. Ринкова влада — це:

а) влада підприємства над покупцями її продукції;

б) захищеність підприємства від потенційних конкурентів;

в) здатність підприємства впливати на ринкову ціну;

г) здатність підприємства отримувати прибуток у довгостроковому періоді.

11.18. Ринкова влада монополіста буде тим більшою:

а) чим еластичнішим є попит на продукцію підприємства;

б) чим нееластичнішим є попит на продукцію підприємства;

в) чим еластичнішою є пропозиція підприємства;

г) чим нееластичнішою є пропозиція підприємства.

11.19. Цінова дискримінація — це:

а) продаж одного і того товару різним покупцям за різними цінами;

- б) підвищення ціни на товар вищої якості;
- в) встановлення різних цін на різні продукти підприємства;
- г) підвищення підприємством цін на престижні товари.

11.20. Основною метою здійснення монополістом цінової дискримінації є:

- а) отримання надприбутків за рахунок захоплення споживчого надлишку;
- б) збільшення обсягів виробництва продукції;
- в) підвищення цін на продукцію;
- г) усі відповіді правильні.

11.21. Цінова дискримінація вигідна:

- а) монополісту;
- б) споживачам;
- в) суспільству загалом;
- г) нікому не вигідна.

11.22. Весь споживчий надлишок привласнює підприємство, яке:

- а) виступає на ринку монополістом;
- б) максимізує різницю між валовимиторгом та загальними витратами;
- в) обирає такий обсяг продукції, за якого граничний виторг дорівнює граничним витратам;
- г) здійснює досконалу цінову дискримінацію.

11.23. Чиста монополія, що максимізує економічний прибуток:

- а) забезпечує виробничу ефективність, проте не забезпечує ефективності розподілу ресурсів;
- б) забезпечує ефективність розподілу ресурсів, проте не забезпечує виробничої ефективності;
- в) забезпечує як виробничу ефективність, так і ефективність розподілу ресурсів;
- г) не забезпечує ані виробничої ефективності, ані ефективності розподілу ресурсів.

11.24. Порівняно з підприємством, що функціонує за умов досконалої конкуренції, монополіст, який максимізує прибуток:

- а) встановлює вищу ціну та виготовляє більший обсяг продукції;
- б) встановлює нижчу ціну та виготовляє такий самий обсяг продукції;

в) встановлює вищу ціну та виготовляє такий самий обсяг продукції;

г) встановлює вищу ціну та виготовляє менший обсяг продукції.

11.25. Суспільні втрати від монополізації ринку полягають у тому, що:

а) монополіст виробляє менший обсяг продукції, ніж галузь за умов досконалої конкуренції;

б) монополіст встановлює вищу ціну на продукцію порівняно із конкурентним ринком;

в) монополіст отримує у вигляді надприбутку частину надлишку споживача;

г) усі відповіді правильні.

11.26. Суспільні втрати від монополізації ринку будуть тим більшими, чим:

а) більший економічний прибуток отримає монополіст;

б) менш еластичним є попит на продукцію монополіста;

в) нижчими є витрати на одиницю продукції монополіста;

г) вищою є ціна на продукцію монополіста.

11.27. Негативний вплив від монополізації ринку полягає в тому, що:

а) завищуючи ціни, монополії знижують рівень добробуту споживачів;

б) монополії не забезпечують ефективності розподілу ресурсів;

в) монополії не забезпечують мінімізації виробничих витрат;

г) усі відповіді правильні.

11.28. До позитивних рис монополії необхідно віднести:

а) завищення цін на продукцію;

б) розвиток науково-технічного прогресу;

в) обмеження конкуренції;

г) зростання прибутку.

11.29. Як протидію монополізму держава може вживати таких заходів:

а) контроль за злиттями підприємств;

б) встановлення верхньої межі ціни на продукцію монополії;

в) встановлення податку на монопольний прибуток;

г) усі відповіді правильні.

11.30. Уряд може вилучити весь монопольний прибуток, якщо встановить ціну на рівні:

- а) середніх сукупних витрат;
- б) середніх змінних витрат;
- в) середніх постійних витрат;
- г) граничних витрат.

Приклади розв'язання задач

Задача 11.1

Підприємство функціонує за умов чистої монополії. Функція попиту на його продукцію має вигляд: $P = 144 - 3Q$, де Q — обсяг попиту на продукцію монополіста, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од., а функція середніх витрат: $AC = \frac{25}{Q} + Q$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од.

Визначити монопольну ціну та обсяг виробництва, а також максимально можливий економічний прибуток підприємства.

Розв'язок

Для визначення оптимального для монополіста обсягу виробництва потрібно визначити загальні та граничні витрати, сукупний і граничний виторг.

$$\text{Сукупні витрати: } TC = ATC \times Q = \left(\frac{25}{Q} + Q \right).$$

$$\text{Граничні витрати: } MC = \frac{dTC}{dQ} = (25 + Q^2)' = 2Q.$$

$$\text{Сукупний виторг монополіста: } TR = P \times Q = (144 - 3Q)Q = 144Q - 3Q^2.$$

$$\text{Граничний виторг: } MR = \frac{dTR}{dQ} = (144Q - 3Q^2)' = 144 - 6Q.$$

Пам'ятаючи, що умовою максимізації прибутку монополіста є рівність $MR = MC$, одержимо:

$$\begin{aligned} 2Q &= 144 - 6Q; \\ 8Q &= 144; \\ Q &= 18 \text{ (тис. од.)}. \end{aligned}$$

Виходячи із функції попиту на продукцію монополіста, визначаємо оптимальну ціну одиниці продукції:

$$P = 144 - 3 \times 18 = 90 \text{ (грош. од.)}.$$

За максимізуючого прибутку обсягу виробництва $Q = 18$ тис. од. величина загальних витрат монополіста становитиме:

$$TC = 25 + 18^2 = 349 \text{ (грош. од.)}.$$

Тоді максимально можливий прибуток монополіста:

$$E_p = TR - TC = P \times Q - TC = 90 \times 18 - 349 = 1271 \text{ (грош. од.)}.$$

Отже, за ціни одиниці продукції 90 грош. од. та обсягу випуску 18 тис. од. монополіст отримує максимальний прибуток у розмірі 1271 грош. од.

Задача 11.2

Підприємство — монополіст має виробничу функцію $Q = 2L^{0.5}$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од., L — кількість змінного ресурсу, чол. Ціна одиниці змінного ресурсу становить 8 грош. од. Визначити оптимальну монопольну ціну для функції ринкового попиту: $Q = 100 - 2P$, де Q — обсяг попиту на продукцію, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Розв'язок

Для визначення оптимальної монопольної ціни необхідно визначити максимізаційний прибуток обсяг виробництва монополіста.

$$\text{Виходячи із виробничої функції підприємства, } L = \left(\frac{Q}{2}\right)^2 = \frac{Q^2}{4}.$$

Загальні витрати монополіста короткострокового періоду визначаються як добуток кількості та ціни змінного ресурсу:

$$TC = L \times P_L = 8 \times \frac{Q^2}{4} = 2Q^2.$$

Тоді граничні витрати становитимуть:

$$MC = \frac{dTC}{dQ} = (2Q^2)' = 4Q.$$

Зворотна функція попиту на продукцію монополіста:
 $P = 50 - \frac{Q}{2}$, тоді сукупний виторг підприємства:

$$TR = P \times Q = \left(50 - \frac{Q}{2} \right) Q = 50Q - \frac{Q^2}{2}.$$

$$\text{Граничний виторг: } MR = \frac{dTR}{dQ} = \left(50Q - \frac{Q^2}{2} \right)' = 50 - Q.$$

Обсяг випуску, що максимізує прибуток монополіста, досягається за умови рівності граничного виторгу граничним витратам ($MR = MC$):

$$50 - Q = 4Q;$$

$$50 = 5Q;$$

$$Q = 10 \text{ (тис. од.)}.$$

Визначаємо монополюну ціну:

$$P = 50 - \frac{10}{2} = 45 \text{ (грош. од.)}.$$

Отже, оптимальна монополюна ціна одиниці продукції становить 45 грош. од.

Задача 11.3

Визначити ціну, яку встановить монополіст, що максимізує прибуток, якщо його гранична виручка становить 4 грош. од., а цінова еластичність попиту на його продукцію становить (-2) .

Розв'язок

Монополіст при визначенні ціни на продукцію користується таким правилом ціноутворення:

$$P = \frac{MC}{1 - \frac{1}{|E_D|}},$$

де MC — граничні витрати;

E_D — цінова еластичність попиту на продукцію підприємства.

Оскільки умовою максимізації прибутку монополіста є рівність граничної виручки граничним витратам ($MR = MC = 4$ грош. од.), то оптимальне значення ціни одиниці продукції становитиме:

$$P = \frac{4}{1 - \frac{1}{2}} = 8 \text{ (грош. од.)}$$

Отже, за ціни 8 грош. од. прибуток монополіста максимальний.

Задача 11.4

Монополіст здійснює політику цінової дискримінації, продаючи продукцію двом групам споживачів за різними цінами. Функції попиту обох груп споживачів на продукцію підприємства мають вигляд: $Q_1 = 100 - 0,5P_1$ та $Q_2 = 150 - P_2$, де Q_1, Q_2 — обсяги попиту кожної групи споживачів, тис. од., P_1, P_2 — ціни одиниці продукції для кожної групи споживачів відповідно, грош. од. Граничні витрати підприємства на виробництво продукції постійні та становлять 60 грош. од.

Визначити обсяг виробництва та продажу і ціну продукції у випадку, якщо підприємство:

- здійснює цінову дискримінацію III ступеня;
- не дискримінує споживачів.

Який обсяг продукції випускало б підприємство, якби практикувало досконалу цінову дискримінацію?

Розв'язок

а) Обсяги продажу монополіста на кожному ринковому сегменті, що максимізують його прибуток, визначаються на основі рівності граничного виторгу граничним витратам ($MR = MC$).

Зворотні функції попиту на продукцію монополіста на відповідному ринковому сегменті мають вигляд:

$$\begin{aligned} P_1 &= 200 - 2Q_1; \\ P_2 &= 150 - Q_2. \end{aligned}$$

Функції сукупної виручки підприємства на обох ринкових сегментах:

$$TR_1 = P_1 Q_1 = (200 - 2Q_1) Q_1 = 200Q_1 - 2Q_1^2;$$

$$TR_2 = P_2 Q_2 = (150 - Q_2) Q_2 = 150Q_2 - Q_2^2,$$

а функції граничного виторгу:

$$MR_1 = \frac{dTR_1}{dQ_1} = (200Q_1 - 2Q_1^2)' = 200 - 4Q_1;$$

$$MR_2 = \frac{dTR_2}{dQ_2} = (150Q_2 - Q_2^2)' = 150 - 2Q_2.$$

Визначаємо обсяг виробництва продукції монополіста для продажу на ринковому сегменті 1:

$$200 - 4Q_1 = 60;$$

$$4Q_1 = 140;$$

$$Q_1 = 35 \text{ (тис. од.)}.$$

Монопольна ціна одиниці продукції на ринковому сегменті 1:

$$P_1 = 200 - 2 \times 35 = 130 \text{ (грош. од.)}.$$

Оптимальний обсяг виробництва продукції монополіста для продажу на ринковому сегменті 2:

$$150 - 2Q_2 = 60;$$

$$2Q_2 = 90;$$

$$Q_2 = 45 \text{ (тис. од.)}.$$

Монопольна ціна продукції на ринковому сегменті 2:

$$P_2 = 150 - 45 = 105 \text{ (грош. од.)}.$$

б) Якщо монополіст не дискримінує споживачів, то функція попиту на його продукцію дорівнює сумі функцій попиту обох груп споживачів на ринкових сегментах:

$$Q = Q_1 + Q_2 = 100 - 0,5P + 150 - P = 250 - 1,5P.$$

Звідси зворотна функція попиту має вигляд: $P = 167 - 0,67Q$.

Монополіст, максимізуючи прибуток, визначає такий обсяг виробництва, за якого граничний виторг дорівнює граничним витратам ($MR = MC$).

Сукупний виторг монополіста:

$$TR = P \times Q = (167 - 0,67Q)Q = 167Q - 0,67Q^2.$$

Граничний виторг: $MR = \frac{dTR}{dQ} = (167Q - 0,67Q^2)' = 167 - 1,33Q$.

Прирівнюючи функцію граничного виторгу до граничних витрат, маємо:

$$\begin{aligned}160 - 1633Q &= 60, \\ Q &\approx 80,45 \text{ (тис. од.)}.\end{aligned}$$

Монопольна ціна одиниці продукції:

$$P = 167 - 0,67 \times 80,45 \approx 113,1 \text{ (грош. од.)}.$$

При здійсненні монополістом політики досконалої цінової дискримінації обсяг виробництва, що максимізує прибуток, дорівнює обсягу галузевої пропозиції на ринку досконалої конкуренції, тобто за умови рівності ціни та граничних витрат ($P = MC$):

$$\begin{aligned}167 - 0,67Q &= 60; \\ 0,67Q &= 107; \\ Q &\approx 159,7 \text{ (тис. од.)}.\end{aligned}$$

Отже, при здійсненні монополістом цінової дискримінації III ступеня обсяг продажу та ціна на ринковому сегменті 1 становитимуть відповідно: $Q_1 = 35$ тис. од., $P_1 = 130$ грош. од.; на ринковому сегменті 2: $Q_2 = 45$ тис. од., $P_2 = 105$ (грош. од.).

Якщо монополіст не дискримінує споживачів, то оптимальні обсяг виробництва та ціна становить відповідно: $Q \approx 80,45$ тис. од., $P \approx 113,1$ грош. од.

При здійсненні монополістом досконалої цінової дискримінації обсяг виробництва, що максимізує його прибуток, становить 159,7 тис. од.

Задача 11.5

Функція попиту на продукцію монополіста описується рівнянням: $P = 100 - Q$, де Q — обсяг попиту на продукцію монополіста, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од., а функція граничних витрат: $MC = 10 + Q$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од.

Визначити розмір втрат суспільства від монополізації ринку.

Розв'язок

Розмір чистих втрат суспільства від монополізації ринку математично виражається:

$$-\Delta w = \int_{Q_m}^{Q_k} [P(Q) - MC(Q)] dQ,$$

де Q_k , Q_m — обсяги виробництва та продажу за умов досконалої конкуренції та монополії відповідно.

Якби підприємство функціонувало на ринку досконалої конкуренції, то максимізаційний прибуток обсягу виробництва досягався би за умови виконання рівності ціни та граничних витрат ($P = MC$):

$$100 - Q = 10 + Q,$$

$$2Q = 90,$$

$$Q = 45 \text{ (тис. од.)}.$$

Обсяг виробництва, за якого монополіст максимізує прибуток, досягається за рівності граничного виторгу та граничних витрат ($MR = MC$).

Сукупний виторг монополіста: $TR = P \times Q = (100 - Q)Q = 100Q - Q^2$;

$$\text{Граничний виторг: } MR = \frac{dTR}{dQ} = (100Q - Q^2)' = 100 - 2Q.$$

Прирівнюючи функції граничного виторгу та граничних витрат, отримуємо:

$$100 - 2Q = 10 + Q,$$

$$3Q = 90,$$

$$Q = 30 \text{ (тис. од.)}.$$

Визначаємо чисті втрати суспільства від монополії:

$$\begin{aligned} -\Delta w &= \int_{30}^{45} ((100 - Q) - (10 + Q))dQ = \int_{30}^{45} (90 - 2Q)dQ = \int_{30}^{45} (90)dQ - \int_{30}^{45} (2Q)dQ = \\ &= [90Q]_{30}^{45} - [Q^2]_{30}^{45} = 90 \times 45 - 90 \times 30 - 45^2 + 30^2 = 225 \text{ (грош. од.)}. \end{aligned}$$

Отже, при монополізації ринку чисті втрати суспільства становлять 225 грош. од.

Задача 11.6

Функція загальних витрат монополіста має вигляд: $TC = Q^2 + 50$, а функція ринкового попиту на його продукцію: $P = 40 - Q$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од. Державою вводиться податок на кожну одиницю продукції монополіста у розмірі 2 грош. од.

Визначити, як вплине на ціну та обсяг виробництва монополіста введення такого податку.

Розв'язок

Виходячи із функції попиту, функція загального виторгу монополіста має вигляд:

$$TR = P \times Q = (40 - Q) \times Q = 40Q - Q^2,$$

тоді функція граничного виторгу: $MR = (40Q - Q^2)' = 40 - 2Q$.

Граничні витрати монополіста: $MC = (TC)' = (Q^2 + 50)' = 2Q$.

До встановлення податку на кожну одиницю продукції монополіст, що максимізує прибуток, обирає такі обсяг виробництва та ціну, за яких виконується рівність $MR = MC$.

Отже, $40 - 2Q = 2Q$;

$Q = 10$ (тис. од.);

$P = 40 - 10 = 30$ (грош. од.).

Введення державою податку на кожну одиницю продукції збільшує граничні витрати монополіста:

$$MC = 2Q + 2.$$

Пам'ятаючи, що умовою максимізації прибутку монополіста є рівність граничного виторгу і граничних витрат, одержимо:

$$40 - 2Q = 2Q + 2;$$

$$Q = 9,5 \text{ (тис. од.)},$$

$$P = 30,5 \text{ (грош. од.)}.$$

Отже, введення податку на кожну одиницю продукції монополіста скорочує обсяг виробництва на 0,5 тис. од. та збільшує ціну одиниці продукції на 0,5 грош. од.

Задачі

Задача 11.1

У таблиці наведено дані, що характеризують виробництво продукції підприємством за умов чистої монополії:

Обсяг виробництва продукції, тис. шт.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ціна за одиницю, грош. од.	9,2	8,5	7,7	7	6,2	5,5	5,0	4,5	3,5	3,0	2,0	1,5	0,5	0

Обчислити сукупний і граничний виторг на всіх рівнях обсягу виробництва, а також коефіцієнти цінової еластичності попиту.

Пояснити, як змінюється сукупний виторг підприємства залежно від цінової еластичності попиту на продукцію. Яких значень при цьому набуває граничний виторг? За яких обсягів випуску продукції сукупний виторг сягатиме свого максимуму?

Проілюструвати розв'язок задачі графічно.

Задача 11.2

Функція попиту на продукцію підприємства задана рівнянням $Q = 10 - P$, де Q — обсяг попиту на продукцію, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Обчислити значення сукупного, граничного виторгу, коефіцієнтів цінової еластичності попиту при зміні обсягу виробництва продукції від 1 до 10.

Пояснити залежність між сукупним, граничним виторгом підприємства та ціновою еластичністю попиту на його продукцію. Розв'язок задачі проілюструвати графічно.

Задача 11.3

У таблиці подано дані щодо попиту на продукцію монополії:

Ціна одиниці продукції, грош. од.	7	6,5	6	5,5	5	4,5	4	3,5	3	2,5
Обсяг попиту на продукцію, тис. од. / рік	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Накреслити криву попиту, криві сукупного, граничного виторгу та пояснити зв'язок між ними.

Визначити коефіцієнти цінової еластичності попиту на всіх цінових інтервалах та показати графічно еластичний і нееластичний відрізки кривої попиту.

Зробити висновки відносно залежності між сукупним, граничним виторгом підприємства та еластичністю попиту на його продукцію. Обґрунтувати, на якій ділянці кривої попиту (еластичний чи нееластичний) функціонує монополіст.

Задача 11.4

Відомості відносно попиту на продукцію підприємства наведено в таблиці.

Обсяг попиту на продукцію, тис. од. / рік	Ціна одиниці продукції, грош. од.	Сукупна виручка, тис. грош. од.	Гранична виручка, грош. од.
0	600		
1	500		
2	400		
3	300		
4	200		
5	100		

На підставі наведених даних розрахувати сукупний і граничний виторг за кожного рівня ціни на продукцію, зобразити їхні графіки. Яка кількість продукції буде реалізована підприємством, що максимізує сукупний виторг?

Припускається, що граничні витрати підприємства постійні та становлять 400 грош. од. Зобразити на графіку криву граничних витрат та визначити обсяг виробництва та ціну, що максимізують прибуток підприємства.

Задача 11.5

Припускається, що граничні та середні витрати монополії сталі й дорівнюють 4 грош. од. за будь-якого обсягу виробництва. Попит на продукцію підприємства описується рівнянням: $Q = 7,5 - 0,5P$, де Q — обсяг попиту на продукцію, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Обчислити обсяг попиту на продукцію монополіста при зміні ціни одиниці продукції від 10 до 1.

Зробивши необхідні обчислення, побудувати криві ринкового попиту, граничного виторгу, середніх загальних і граничних витрат монополіста та визначити графічно оптимальний обсяг виробництва, монополюну ціну, величину економічного прибутку підприємства.

Задача 11.6

Підприємство функціонує за умов монополії. Дані про попит на продукцію та загальні витрати на її виробництво наведено в таблиці:

Обсяг виробництва та попиту, тис. од.	0	1	2	3	4	5	6	7
Ціна продукції, грн	—	55	50	45	40	35	30	25
Загальні витрати, грн	30	70	85	120	160	220	300	400

На основі наведених даних обчислити середні змінні, середні загальні, граничні витрати та граничний виторг монополіста (AVC , ATC , MC , MR).

Визначити аналітично і графічно ціну та обсяг виробництва, за яких монополіст максимізує прибуток. Розрахуйте та покажіть на графіку величину економічного прибутку підприємства.

Задача 11.7

Монополіст виробляє продукцію, відомості про попит і середні витрати на яку наведено в таблиці:

Ціна за одиницю, грош. од.	Обсяг попиту, тис. од.	Середні витрати на одиницю продукції, грош. од.	
		Постійні, AFC	Змінні, AVC
180	1	120	90
160	2	60	84
148	3	40	80
126	4	30	75
110	5	24	74
96	6	20	75
84	7	17	77

Обчислити сукупний і граничний виторг, сукупні, середні і граничні витрати підприємства. Визначити ціну та обсяг виробництва, що максимізують прибуток монополіста. Якого рівня досягає прибуток? Проілюструйте розв'язок графічно.

Задача 11.8

Для підприємства-монополіста капітал є фіксованим ресурсом і дорівнює 4 одиницям.

Співвідношення між витратами праці і виробництвом продукції підприємства наведено в таблиці:

Кількість одиниць праці, нормо-годин	0	2	3	5	8	13	20	45
Обсяг виробництва, тис. од. / рік	0	100	130	165	220	300	400	600

Ціна одиниці капіталу дорівнює 100 грош. од., а ціна одиниці праці — 150 грош. од.

Функція галузевого попиту на продукцію визначається такими даними:

Обсяг попиту, тис. од. / рік	—	120	140	175	210	270	330	450
Ціна одиниці продукції, грош. од.	60	40	35	30	25	20	15	10

Розрахувати загальні, середні і граничні витрати підприємства (FC , VC , TC , AFC , AVC , ATC , MC).

Визначити граничний виторг монополіста.

Обґрунтувати вибір обсягу виробництва, ціни монополіста та визначити розмір його максимально можливого економічного прибутку.

Задача 11.9

Відомості про попит на продукцію монополіста, витрати на її виробництво та виручку від реалізації наведено в таблиці:

Обсяг виробництва (попиту), од.	Загальні змінні витрати, грош. од.	Загальні витрати, грош. од.	Середні загальні витрати, грош. од.	Граничні витрати, грош. од.	Ціна одиниці продукції, грош. од.	Загальний виторг, грош. од.	Граничний виторг, грош. од.
0	0	200			340	0	
1	100				310		
2		350				390	
3			130				60
4				34	127,5		
5	240				106	530	
6		450					10
7			70		77		

Заповнити пропуски в таблиці. Обґрунтувати вибір монополістом обсягу виробництва та ціни, що максимізують його прибуток. Визначити розмір такого прибутку.

Задача 11.10

Функція загальних витрат монополіста має вигляд: $TC = Q^2 + 8000Q + 4000$, де Q — обсяг виробництва та продажу продукції, од., а функція сукупної виручки ї наступною: $TR = 26000Q - 0,5Q^2$, де Q — обсяг продажу продукції, од. Визначити обсяг виробництва та ціну, що максимізують прибуток монополіста, а також розмір його економічного прибутку.

Задача 11.11

За певного рівня попиту на продукцію функція залежності середнього виторгу від обсягу продажу монополіста має вигляд: $AR + 600 - 0,5Q$, де Q — обсяг продажу продукції, од. Визначити, який максимальний прибуток може отримати підприємство, якщо його загальні витрати на виробництво відображаються функцією: $TC = 2Q^2 - 180Q + 800$.

Задача 11.12

Нехай функція витрат монополіста має вигляд: $TC = 0,5Q^2 + 2Q$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од. Функція попиту на продукцію підприємства є наступною: $P = 10 - 0,5Q$, де Q — обсяг попиту на продукцію монополіста, тис. од.

Визначити ціну та обсяг виробництва, що максимізують прибуток монополіста. Якого рівня досягає його загальна виручка, економічний прибуток та ступінь монопольної влади (індекс Лернера)?

Задача 11.13

Модель чистої монополії описується наступною системою рівнянь:

$$Q = 5 - P; TC = 0,5 + 2Q^2,$$

де Q — обсяг виробництва та реалізації продукції, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Визначити обсяг виробництва, ціну та максимально можливий розмір економічного прибутку монополіста.

Обчислити обсяг виробництва і ціну, за яких сукупний виторг монополіста є максимальним. Яким буде розмір економічного прибутку підприємства у такому випадку?

Задача 11.14

Граничні витрати підприємства — монополіста становлять 40 грош. од., а коефіцієнт еластичності попиту на продукцію підприємства становить (-5) . Визначити ціну, яку має встановити монополіст для максимізації прибутку, а також рівень його монопольної влади.

Задача 11.15

Продаючи продукцію за ціною 600 грн за одиницю, підприємство — монополіст максимізує прибуток. Якщо коефіцієнт цінової еластичності попиту на продукцію монополіста становить (-3) , то яка величина граничних витрат і граничного виторгу монополіста?

Задача 11.16

Визначити цінову еластичність попиту на продукцію монополіста, якщо при величині граничних витрат 100 грош. од. ним було встановлено ціну на рівні 140 грош. од.

Задача 11.17

Монополіст, постійні витрати якого становлять 200 грош. од., а середні змінні витрати — 4 грош. од., вирішив збільшити обсяг випуску та реалізації продукції з 100 до 120 тис. од. Розрахувати, яку ціну встановить підприємство для споживачів і який рівень його монопольної влади, якщо цінова еластичність попиту на продукцію становить (-2) .

Задача 11.18

Визначити ціну та обсяг випуску продукції, які визначить підприємство-монополіст, що максимізує прибуток у короткостроковому періоді, якщо його виробнича функція має вигляд: $Q = L^{0,5}$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од., L — кіль-

кість змінного ресурсу, чол.; функція попиту на продукцію підприємства: $Q = 240 - 2P$, де Q — обсяг попиту на продукцію, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од., а ціна одиниці змінного ресурсу становить 1 грош. од.

Задача 11.19

Монополіст з метою збільшення економічного прибутку сегментує ринок і реалізує продукцію на двох сегментах із відповідними функціями попиту: $P_1 = 10 - Q_1$ та $P_2 = 20 - Q_2$, де P_1, P_2 — ціни одиниці продукції для кожної групи споживачів відповідно, грош. од.; Q_1, Q_2 — обсяги попиту кожної групи споживачів, тис. од.

Граничні витрати підприємства постійні та становлять 2 грош. од.

Визначити оптимальні обсяги виробництва підприємства на кожному ринковому сегменті та ціни, що максимізують його прибуток.

Проілюструвати розв'язок графічно: побудувати криві попиту, граничного виторгу та граничних витрат, позначити рівноважні обсяги та ціни для обох ринкових сегментів.

Задача 11.20

Монополіст здійснює політику цінової дискримінації, продаючи продукцію двом групам споживачів за різними цінами. Функції попиту обох груп споживачів на продукцію підприємства мають вигляд: $Q_1 = 120 - P_1$ і $Q_2 = 90 - 2P_2$, де Q_1, Q_2 — обсяги попиту кожної групи споживачів, тис. од., P_1, P_2 — ціни одиниці продукції для кожної групи споживачів відповідно, грош. од. Граничні витрати підприємства на виробництво продукції постійні та становлять 2 грош. од.

Який вид цінової дискримінації застосовується підприємством — монополістом? Чим зумовлений вибір саме цього виду?

Визначити та порівняти ціни й обсяги виробництва монополіста, що максимізує прибуток, у випадках, якщо підприємство:

- здійснює цінову дискримінацію;
- не дискримінує споживачів.

Зобразити розв'язок задачі графічно.

Задача 11.21

Монополіст, граничні витрати якого є постійними та становлять 3 грош. од., з метою збільшення прибутку здійснює цінову дискримінацію, продаючи продукцію двом групам споживачів за

різними цінами. Підприємством було з'ясовано, що еластичність попиту на його продукцію на ринковому сегменті 1 становить (-5) , а на ринковому сегменті 2 — (-3) .

Визначити, які ціни будуть встановлені монополістом на кожному ринковому сегменті.

Задача 11.22

Функція попиту на продукцію монополіста описується рівнянням: $P = 10Q^{\frac{1}{2}}$, де Q — обсяг попиту на продукцію монополіста, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од., а функція граничних витрат: $MC = Q^2$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од.

Визначити розмір втрат суспільства від монополізації ринку.

Задача 11.23

Модель підприємства описується такими рівняннями:

$$TR = 2000Q - 20Q^2; \quad TC = 500Q + 5Q^2,$$

де Q — обсяг виробництва та реалізації продукції, од.

Скільки одиниць продукції та за якою ціною буде реалізовано підприємством, що максимізує прибуток, якщо воно функціонує:

- а) за умов досконалої конкуренції;
- б) як монополія?

Порівняти отримані результати і зробити висновки щодо наслідків монополізації виробництва.

Задача 11.24

Функція попиту на продукцію монополіста має вигляд: $P = 300 - 10Q$, а функція загальних витрат: $TC = 100Q + 15Q^2 + 320$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од., P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Визначити розмір втрат суспільства від монополізації.

На якому рівні має бути встановлена державою верхня межа ціни на продукцію монополіста, щоб втрати суспільства від монополії дорівнювали нулю?

Задача 11.25

На ринку досконалої конкуренції діють п'ять аналогічних підприємств. Індивідуальна пропозиція кожного підприємства опи-

сується рівнянням: $Q^S = P - 2$, де Q^S — обсяг пропозиції підприємства, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од. Функція ринкового попиту має вигляд: $Q^D = 8 - P$, де Q^D — обсяг попиту на продукцію, тис. од.

Визначити і проілюструвати графічно величину втрат надлишку споживача за умови, що конкурентна галузь монополізується.

Задача 11.26

Модель підприємства — монополіста описується такими рівняннями:

$$TR = 100Q - Q^2, MC = 10 + Q,$$

де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од.

Визначити оптимальний обсяг виробництва та рівноважну ціну монополіста.

Припускається, що уряд приймає рішення про демонополізацію галузі, в результаті чого галузь перетворюється на досконало конкурентну. Визначити аналітично та графічно новий оптимальний обсяг виробництва та рівноважну ринкову ціну продукції.

Порівняти величини надлишків виробника та споживача за умов конкуренції й монополії, визначити розмір сукупних втрат суспільства від монополізації галузі.

Яким чином змінилися б рівноважні обсяг виробництва та ціна продукції, якби замість демонополізації галузі монополія запропонувала застосування досконалої цінової дискримінації?

Задача 11.27

Функція сукупних витрат монополіста має вигляд: $TC = 2Q + 40$, де Q — обсяг виробництва продукції, тис. од. Ринковий попит на продукцію представлений рівнянням: $P = 20 - Q$, де P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Яким необхідно встановити розмір одноразового податку T , що вилучатиме 50 % максимального прибутку монополіста?

Задача 11.28

Функція сукупних витрат монополіста має вигляд: $TC = Q^2 + 2Q$, а функція ринкового попиту на його продукцію: $P = 20 - Q$,

де Q — обсяг виробництва запроваджує податок на кожну одиницю продукції монополіста у розмірі 3 грош. од.

Визначити ціну й обсяг виробництва та продажу, що максимізують прибуток монополіста, до та після запровадження податку, а також розмір податкових надходжень до бюджету.

Задача 11.29

Попит на продукцію підприємства описується рівнянням: $Q = 1000 - 50P$, де Q — обсяг попиту, од., P — ціна одиниці продукції, грош. од. Граничні витрати є постійними й становлять 10 грош. од.

Визначити ціни та рівноважні кількості продукції за умов конкуренції та за умов монополії.

Припускається, що держава запроваджує податок у розмірі 2 грош. од. на кожну одиницю продукції. Визначити зміни рівноважних цін та обсягів продукції за умов досконалої конкуренції та монополії.

Задача 11.30

Модель чистої монополії описується такою системою рівнянь:

$$ATC = \frac{Q}{4} + \frac{35}{Q}; \quad P = 15 - \frac{Q}{2},$$

де Q — обсяг виробництва та реалізації продукції, тис. од.; P — ціна одиниці продукції, грош. од.

Визначити обсяг виробництва, ціну та максимально можливий розмір економічного прибутку монополіста. Яким необхідно встановити розмір одноразового податку T , що вилучатиме 50 % максимального монопольного прибутку?

Як вплинуть на обсяг випуску та ціну монополіста такі заходи уряду:

а) запровадження податку на кожну одиницю продукції за ставкою $t = 3$ грош. од.;

б) встановлення верхньої межі ціни на рівні $P_{max} = 7$ грош. од.?

Ситуації Поведінка підприємства-монополіста

Ситуація 11.1

Припускається, що підприємство за умов чистої монополії та підприємство — досконалий конкурент мають однакові витрати на одиницю продукції.

За допомогою графічної ілюстрації зіставте дані підприємства з точки зору ціни, обсягів продукції, прибутку, ефективності розподілу ресурсів. Поясніть отримані різні результати, адже підприємство і за умов монополії, і за умов досконалої конкуренції для максимізації прибутку користується правилом $MR = MC$.

Ситуація 11.2

Припустімо, що на графіку зображено лінію попиту, криві середніх загальних і граничних витрат монополіста. Яку криву ще необхідно нанести на графік, щоб визначити рівень ціни, що забезпечує максимальний прибуток підприємства?

Після визначення рівня монопольної ціни покажіть на графіку заштрихованим прямокутником розмір максимально можливого економічного прибутку монополіста.

Ситуація 11.3

Відомо, що підприємство—монополіст, максимізуючи прибуток відповідно до граничного підходу, обирає такий обсяг виробництва продукції, за якого забезпечується рівність граничного виторгу та граничних витрат.

Схематично зобразивши на графіку криві попиту на продукцію монополіста, граничного виторгу та граничних витрат, а також обсяг виробництва, що максимізує прибуток підприємства, необхідно обґрунтувати, що є об'єктом управління монополіста: рівень ціни, що відповідає граничним витратам, чи рівень граничних витрат, що відповідає максимальній ціні.

Ситуація 11.4

Нехай функція попиту на продукцію підприємства-монополіста описується рівнянням прямої. Граничні витрати підприємства постійні та дорівнюють MC . Обсяг виробництва та ці-

на на продукцію підприємства, що максимізують його прибуток, становлять відповідно Q_1 і P_1 . Державою встановлюється верхня межа ціни на продукцію на рівні P_2 , тоді обсяг виробництва монополіста збільшується до Q_2 .

Зобразіть схематично на графіку цю ситуацію, а також покажіть площі яких фігур відображають розміри додаткового доходу та додаткових збитків монополії від встановлення верхнього рівня ціни на продукцію. Від чого, на Ваш погляд, залежить їхнє співвідношення?

Ситуація 11.5

Динаміка середніх витрат, сукупного виторгу та прибутку на одиницю продукції у монополіста складається так: за умови продажу 6 одиниць продукції прибуток на одиницю продукції скорочується, проте сукупний прибуток є максимальним. Утім, якщо монополіст продаватиме лише 5 одиниць продукції, то його прибуток на одиницю продукції буде максимальним.

Обґрунтуйте, який саме варіант обиратиме монополіст.

Ситуація 11.6

Виготовляючи певний обсяг виробництва продукції, монополіст опинився у ситуації, коли:

$$MR < ATC < MC.$$

Дайте графічну ілюстрацію такої ситуації, розробіть рекомендації для підприємства стосовно напрямів зміни обсягу виробництва продукції та ціни, які б у довгостроковій перспективі забезпечували отримання монополістом максимального економічного прибутку.

Ситуація 11.7

Монополія, як відомо, означає певний рівень ринкової влади, тобто можливість підвищувати ціну з метою отримання більшого економічного прибутку.

Чи може скластися на ринку ситуація, коли підприємство за умов чистої монополії функціонує зі збитками? Якщо так, то за яких умов і як довго така ситуація може тривати?

Ситуація 11.8

Існує залежність між рівнем монопольної влади підприємства та ціновою еластичністю попиту на її продукцію.

Використовуючи правило визначення ціни монополістом на основі граничних витрат та еластичності попиту на продукцію, доведіть наявність такої залежності та визначте її характер.

Ситуація 11.9

За умов досконалої конкуренції, як відомо, висхідна ділянка кривої граничних витрат виступає кривою короткострокової пропозиції підприємства.

Чи існує за умов нестабільної ринкової кон'юнктури пряма залежність між ціною та обсягом продукції, що пропонується монополістом? Відповідь обґрунтуйте, зважаючи на ймовірність зміни нахилу кривої попиту на продукцію монополіста.

Ситуація 11.10

Нехай обсяг виробництва та ціна на продукцію монополіста, що максимізують його прибуток, становлять відповідно Q_1 і P_1 . Підприємство вирішує розпочати застосування досконалої цінової дискримінації, пропонуючи споживачам кожен одиницю продукції за максимальною ціною попиту.

Чи зміниться пропозиція продукції монополії на ринку в разі здійснення цінової дискримінації? Проілюструйте ситуацію графічно, в разі позитивної відповіді покажіть на графіку зміну обсягу виробництва монополіста.

Ситуація 11.11

Встановлення державою верхньої межі ціни на рівні середніх сукупних витрат монополіста є звичайним методом регулювання його виручки, оскільки вважається, що в такому випадку розмір економічного прибутку підприємства дорівнюватиме нулю.

Проаналізуйте наслідки такого регулювання для монополіста, крива граничних витрат якого є висхідною. Для відповіді на запитання використайте відповідні графіки.

Завдання для підготовки рефератів, доповідей

1. Ринкова (монопольна) влада товаровиробників: джерела виникнення та методи стримування.
2. Поняття «цінова дискримінація»: екскурс в історію.
3. Моделі цінової дискримінації та практика їх використання.
4. Порівняльна оцінка ефективності конкурентного та монопольного ринків.
5. Ефективність монополії в порівнянні з іншими ринковими структурами.
6. Надлишок споживача, надлишок виробника і чисті втрати суспільства за умов монополії.
7. Позитивні та негативні аспекти монополізації ринків.
8. Можливість компенсації втрат суспільства від монополії її вигодами.
9. Закриті та природні монополії як джерела виникнення ринкових провалів.
10. Зв'язок між втратами суспільства від монополізації ринку та Х-неефективністю монополіста.
11. Реакція монополії на встановлення цінових обмежень, податків і субсидій.
12. Переваги та недоліки кожного підходу до встановлення регульованих цін — на продукцію природної монополії (на рівні середньої вартості та граничної вартості).
13. Антимонopolна політика в Україні: практика реалізації та напрями вдосконалення.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 №1682 — III // Голос України. — 2000. — № 99. — С. 4—5; Офіційний вісник України. — 2000. — № 19. — С. 7.
2. Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18.02.1992 № 2132-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 21. — С. 296.
3. Авдашева С. Б. Теория организации отраслевых рынков / С. Б. Авдашева, Н. М. Розанова. — М.: Магистр, 1998. — Главы 2, 3, 10.
4. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики : Підручник / З. М. Борисенко. — К.: Таксон, 2004. — Розділи 7, 8, 11, 12.

5. *Самуэльсон П. Э., Нордхауз В. Д.* Микроэкономика / П. Э. Самуэльсон, В. Д. Нордхауз. — [18-е изд.]. — 2008. — Глава 9.

6. *Хайман Д. Н.* Современная микроэкономика: анализ и применение / Хайман Д.Н. — [Пер. с англ.]: В 2-х т. — М.: Финансы и статистика, 1992. — Т. 2. — 1992. — Глава 10.

Список джерел

1. Мікроекономіка : Підручник / А. П. Наливайко, Л. А. Азьмук, П. Г. Банщиков та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. П. Наливайко. — К. : КНЕУ, 2010. — 626 с.

2. *Будаговська С. М.* Мікроекономіка і макроекономіка : Підручник / ред. С. М. Будаговська. — [3-є видання.]. — К.: Основи, 2003.

3. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : Навчальний посібник / За ред. З. Г. Ватаманюка. — К.: Альтернативи, 2001. — 606 с.

4. Микроэкономика: практический подход : Учебник / под ред. А. Д. Грязновой, А. Ю. Юданова. — [5-е изд.]. — М.: КНОРУС, 2009. — 704 с.

5. 50 лекцій по мікроекономіке : В 2-х т. — СПб.: Экономическая школа, 2000. — Т. 1. — Лекц. 26, 27, 30.

6. 50 лекцій по мікроекономіке : В 2 т. — СПб.: Экономическая школа, 2000. — Т. 2. — Лекц. 48.